

משניות מסכת פסחים - פרק ב

משנה א: משנתנו מבררת את זמני איסור האכילה וההנאה מהחמץ: **כָּל שְׁעָה שְׁמַתָּר לְאָכֹל חֻמֶּץ**, כלומר, שיש אנשים מסוימים שמותר להם לאכול חמץ, וכוונת המשנה לשעה החמישית ב"ד בניסן, שמותר לכהנים לאכול תרומה, והיינו כשיטת רבן גמליאל לעיל (פרק א משנה ה), **מֵאֲכִיל** - רשאי כל אדם (ואף ישראל, שאינו יכול לאכול את חמץ החולין שלו בשעה זו), להאכיל את חמץ החולין שברשותו **לְבִהְמָה לְחֵיָה וְלְעוֹפֹת**, וכן **מוֹכְרוֹ לְנֹכְרִי** (וזהו שלא כדעת בית שמאי הסוברים שאסור למכור חמץ לנכרי בערב פסח, אלא אם כן ידוע שיאכלנו החמץ לפני הפסח), **וּמִתָּר בִּהְנֵאתוֹ** - לאחר ששרף את החמץ בערב פסח בזמן הביעור, מותר לאדם ליהנות מהאפר של החמץ אף לאחר זמן הביעור. **עֵבֶר זְמַנוֹ** - לאחר זמן הביעור, והיינו מתחילת שעה שישית ביום, שחייבו חכמים לבער את החמץ (מן התורה החיוב הוא רק בסוף השעה השישית), **אֲסוּר הָאָדָם בִּהְנֵאתוֹ** של החמץ, ולכן **לֹא יִסִּיק בּוֹ** את התנור ואת הכירים שברשותו, אף שבכך הוא מבער את החמץ, כיון שבשעה זו נאסר החמץ בהנאה, ואפילו תוך כדי ביעורו מן העולם. המשנה מביאה עתה מחלוקת כיצד היא דרך ביעור החמץ: **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין מצוות בְּעוֹר חֻמֶּץ מתקיימת אֲלָא על ידי שְׂרִיפָה**, כיון שיש ללמוד דין זה מ'נותר', כלומר בשר קדשים שנותר במקדש לאחר זמן אכילתו, שהוא אסור בהנאה וחייבים כרת על אכילתו, ואמרה התורה שיש לשורפו, אף בחמץ, שהוא אסור בהנאה ויש חיוב כרת על אכילתו, יש לשורפו. **וְחֻכָּמִים חולקים ואומרים**, אין ללמוד חמץ מנותר, שהרי יש איסורי הנאה אחרים שיש בהם כרת ומכל מקום אין בהם חיוב שריפה, ולכן אין צורך לשרוף את החמץ, אלא **אִף מִפְּרִיר** את החמץ לפירורים **וְזוֹרָה** - מפזר אותם **לְרוּחַ**, או מפרר את החמץ **וּמִטִּיל** אותו **לָיִם**, ואף בזה יוצא ידי חובת ביעור חמץ.

משניות מסכת פסחים - פרק ב

משנה ב: חֲמֵץ שֶׁל נֹכְרִי, אֵף שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסַח, מֵתוֹר בְּהִנָּאָה, וְאֵף בֹּאכִילָה, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂתָה בּוֹ עֲבִירָה. וְאִילוּ חֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעֲבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אָסוּר אֲפִילוּ בְּהִנָּאָה, וְכֹל שֶׁכֵּן שֶׁאֲסוּר בֹּאכִילָה, וְקִנְס הוּא שֶׁקִּנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים, שֶׁעֲבַר עַל אִיסוּר תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא יֵרָאֶה לָּךְ שְׂאֵר', וְכִיּוֹן שֶׁהִשְׁהָה אֶת חֲמִצּוֹ בַּפֶּסַח, אֲסֻרוֹהוּ עָלָיו חֲכָמִים אֲפִילוּ בִּהְנָאָה.

משנה ג: בַּמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת הִתְבָּאָר שֶׁחֲמֵץ שֶׁל גּוֹי שֶׁעֲבַר עָלָיו פֶּסַח מוֹתֵר בִּהְנָאָה, וְשֶׁל יְהוּדֵי אֲסוּר בִּהְנָאָה. מִשְׁנַתְנוּ מְבֹאֵרֶת אֶת הַדִּין בַּחֲמֵץ שֶׁבַעֲלוֹתוֹ אֵינָה מוֹחֲלֶטֶת: נֹכְרִי שֶׁהִלֹּךְ אֶת יִשְׂרָאֵל - גּוֹי שֶׁהִלֹּךְ לְיִשְׂרָאֵל כֶּסֶף, עַל חֲמִצּוֹ - וְהַיִּשְׂרָאֵל נָתַן לוֹ כַּמִּשְׁכּוֹן מֵאֲכָלֵי חֲמֵץ, וְאָמַר לוֹ שֶׁאִם יַעֲבֹר זֶמֶן הַפְּרַעוֹן וְלֹא יִפְרַע לוֹ, יִזְכֶּה הַנֹּכְרִי בַּחֲמֵץ מֵעַכְשָׁיו, מִזֶּמֶן שֶׁמִּשְׁכְּנוּ בִידּוֹ, וְשֶׁהָיָה הַחֲמֵץ בְּבֵית הַנֹּכְרִי כֹל הַפֶּסַח, אַחֲרֵי הַפֶּסַח, כִּשְׁהִגִּיעַ זֶמֶן הַפְּרַעוֹן וְלֹא פָּרַע הַיִּשְׂרָאֵל אֶת חוּבוֹ לַנֹּכְרִי, מֵתוֹר הַחֲמֵץ בְּהִנָּאָה, כִּיּוֹן שֶׁעֲתָה הִתְבָּרַר לַמִּפְרַע שֶׁהָיָה הַחֲמֵץ קִנּוּי לַנֹּכְרִי מִשְׁעָה שֶׁהִפְקִידוּ בִידּוֹ כַּמִּשְׁכּוֹן, וְהָרִי זֶה כַּחֲמֵץ שֶׁל נֹכְרִי שֶׁעֲבַר עָלָיו פֶּסַח, שֶׁהוּא מוֹתֵר בִּהְנָאָה.

מִבִּיָּאָה הַמִּשְׁנָה עֲתָה אוֹפֵן הַפּוֹךְ: וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהִלֹּךְ אֶת הַנֹּכְרִי כֶּסֶף, עַל חֲמִצּוֹ - וְנָתַן לוֹ הַנֹּכְרִי מֵאֲכָלֵי חֲמֵץ כַּמִּשְׁכּוֹן, שֶׁאִם לֹא יִפְרַעֲנוּ בְּזִמְנֵנוּ יִהְיֶה הַחֲמֵץ שִׁיֵּךְ לְיִשְׂרָאֵל לַמִּפְרַע מִשְׁעָה שֶׁנָּתַנוּ לוֹ כַּמִּשְׁכּוֹן, וְשֶׁהָיָה הַחֲמֵץ בַּפֶּסַח בְּבֵית הַיִּשְׂרָאֵל, אַחֲרֵי הַפֶּסַח, כִּשְׁהִגִּיעַ זֶמֶן הַפְּרַעוֹן וְלֹא פָּרַע הַנֹּכְרִי לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַחוּב, אָסוּר הַחֲמֵץ בְּהִנָּאָה, שֶׁהָרִי הִתְבָּרַר עֲתָה

משניות מסכת פסחים - פרק ב

למפרע שהיה החמץ של ישראל כבר בפסח, וחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, אסור בהנאה.

המשנה מבארת עתה את דינו של חמץ שאינו מבוער, אך לא ניתן להגיע אליו בקלות: **חֲמֵץ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מִפֶּלֶת** של אבנים, וקשה ליטול אותו משם, **הָרִי הוּא כְּמִבְעָר**, ואין צורך לחפש אחריו ולבערו, (אך מכל מקום צריך לבטלו, מחשש שבאמצע הפסח יוציאו את האבנים של המפולת, ויעבור עליו הבעלים ב'בל יראה'). מבארת המשנה מה הוא שיעור 'מפולת' שאם יש תחתיה חמץ הרי הוא כמבוער: **רֶבֶן גְּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל חֲמֵץ הַנִּמְצָא תַּחַת גֵּל אֲבָנִים שֶׁאֵין הַפֶּלֶב יָכוֹל לְחַפֵּשׁ אַחֲרָיו** ולהוציאו, והיינו שיעור של שלשה טפחים, הרי הוא נחשב כמבוער, אך בשיעור פחות מזה יש לחפש את החמץ ולהוציאו משם, ולבערו.

משנה ד: להבנת משנתנו יש להקדים, שאדם זר (שאינו כהן) האוכל תרומה, המותרת רק לכהנים, דינו תלוי, אם אכלה במזיד, שידע שזו תרומה, משלם את שווייה הממוני של התרומה. ואם היה שוגג, שלא ידע שזו תרומה, משלם את 'כמות' פירות התרומה שאכל, ללא קשר לשווי הממוני שלה.

אדם זר **הַאוֹכֵל תְּרוּמַת חֲמֵץ בִּפְסָח**, שבאותו זמן התרומה אסורה באכילה ובהנאה ואין לה שווי ממוני כלל, אם אכל **בְּשׁוּגָג**, שאז חיובו לשלם לפי 'כמות', **מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחֲמִשׁ**, כיון שלגבי חיובו לשלם כמות של פירות אין חילוק אם הפירות שאכל מותרים או אסורים בהנאה. אבל אם אכל **בְּמִזִּיד**, שאז חיובו לשלם לפי שווי התרומה שאכל, **פְּטוֹר מִתְּשֻׁלּוּמִים**, שהרי לתרומת חמץ בפסח אין שווי ממוני כלל, ואין לו מה לשלם, ופטור אפילו **מִדְּמֵי עֲצִים**, כלומר, אף אם היתה זו תרומה טמאה שאינה ראויה

משניות מסכת פסחים - פרק ב

לאכילה אלא להסקה, מכל מקום אינו חייב לשלם אפילו כמה שהיו שווים הפירות שאכל כדי להשתמש בהם כעצי הסקה, כיון שאף שימוש זה אסור בפסח, שהרי חמץ בפסח אסור אף בהנאה.

משנה ה: משנתנו עוסקת בהלכות מצה, ומבארת מאילו מיני דגן ניתן להכין מצת מצוה, שיוצאים בה ידי חובה בלילה הראשון של פסח: **אלו הם הדברים שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, כלומר, שניתן להכין מהם מצת מצוה, פחטים, בשעורים, בכסמין, ובשיפון ובשבלת שועל, כלומר, בקמח העשוי מאחד ממינים אלו. אך אין יוצאים ידי חובה במצה העשויה מאורז או דוחן וכדומה.**

ויוצאין ידי חובה בדימאי - בקמח העשוי מחיטים של עם הארץ, שלא ידוע אם הופרשו מהם תרומות ומעשרות, ואסרו חכמים לאוכלם ללא הפרשת תרומות ומעשרות, מכל מקום כיון שהתירו זאת לעניים באכילה, וכל אדם הרי יכול להפקיר את נכסיו ולהיות עני, לכן יכול גם לצאת בהם ידי חובה, אף אם לא הפקיר את נכסיו בפועל. **ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו** - במעשר ראשון שהופרשה ממנו תרומת מעשר, **ובמעשר שני וכן בהקדש** - חיטים של הקדש, **שנפדו** - שהתחללו על מעות, ואין בהם קדושה, אף אם עדיין לא נתן את החומש שהוא חייב להוסיף. **והכהנים יוצאים ידי חובה אף בחלה ובתרומה** - במצה העשויה מ'חלה' המופרשת מהעיסה, או מ'תרומה' המופרשת מהתבואה, שקיבלו כמתנות כהונה. **אבל לא יוצאים ידי חובה בטבל** - במצה העשויה מתבואה שלא הופרשו ממנה תרומות ומעשרות, וכן לא יוצאים ידי חובה **במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו** - שלא הפרישו ממנו תרומת מעשר, וכן אם לא הפרישו מהתבואה תרומה גדולה, כיון שאז התבואה אסורה באכילה אפילו לכהנים, **ולא**

משניות מסכת פסחים - פרק ב

בְּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי מַחוּץ לִירוּשָׁלַיִם וְכֵן בְּהֶקְדָּשׁ, שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, שֶׁהֵם קְדוּשִׁים וְאִסּוּרִים בְּאֲכִילָה
(אך במעשר שני בירושלים יוצאים, שהרי זה מקום אכילתו).

חֲלוֹת של קרבן תודה, וְרִקְיָקִי מצות שמביא הַנָּזִיר, וְרוּצָה לצאת בהם ידי חובת מצת מצוה בליל פסח, אם עֲשָׂאָן לְצֹרֶךְ עֲצָמוֹ, שהיה חייב להביא קרבן תודה או נזיר, והכין לצורך כך את המצות, הרי שלא עשה אותם לשם מצת מצוה, וְאִין יוֹצֵאִין בָּהֶן ידי חובה בליל פסח, כיון שנאמר 'וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת', שיש צורך שיהיו מצות אלו נעשות לשם מצת מצוה. אבל אם עֲשָׂאָן האדם כדי לְמִכּוֹר בְּשׁוּק, יוֹצֵאִין בָּהֶן ידי חובה, כיון שבודאי חשב בדעתו שאם לא יצליח למוכרם בשוק ישתמש בהם לשם מצת מצוה, והרי זה כאילו כך היתה כוונתו מתחילה.

משנה ו: נאמר בפסוק 'וּמִצְוֹת עַל מְרָרִים יֵאָכְלֶהוּ', כלומר, שיש חיוב לאכול כזית מרור בליל ראשון של פסח. משנתנו מבארת באילו ירקות יוצאים ידי חובת אכילת 'מרור':
וְאֵלּוּ יִרְקוֹת שֶׁאֲדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבָתוֹ - ידי חובת אכילת מרור בַּפֶּסַח, בַּחֲזָרָת, וּבְעֵלְשֵׁין, וּבִתְמָכָא, וּבַחֲרִיבִינָא וּבַמְרֹר. ובכל הירקות הללו, יוֹצֵאִין בָּהֶן - בקלחים של הירקות הללו, בֵּין כֶּשֶׁהֶם לַחִין וּבֵין כֶּשֶׁהֶם יְבֹשִׁין. אֲבָל לֹא יוצאים ידי חובה אם ירקות אלו כְּבוּשִׁין בחומץ, וְלֹא כֶּשֶׁהֶם שְׁלֹקִין - מבושלים יותר מדי, עד שהם נימוחים, וְלֹא כֶּשֶׁהֶם מְבֻשְׁלִין, כיון שבאופנים אלו פגה מהם המרירות, ואי אפשר לצאת בהם ידי חובת 'מרור'. וּמַצְטָרְפִין לְכַזִּית - ניתן לצרף את כל חמשת המינים שנימנו לעיל לשיעור כזית, על ידי שיטול מכל אחד מהם שיעור קטן, ובלבד שיאכל בסך הכל, מכל המינים יחד, שיעור כזית. המשנה חוזרת עתה לדין של 'בין לחין ובין יבשין', ומבארת: יוֹצֵאִין - מה שאמרנו שיוצאים ידי חובה בין לחין בין יבשין, היינו בְּקָלַח שְׁלֵהֶן, אבל בעלים

משניות מסכת פסחים - פרק ב

שלחם יוצאים ידי חובה רק כשהם לחים. וכן יוצאים ידי חובה בַּדְּמַאי - במרור שניקנה מעם הארץ, אף שאסרו חכמים לאכול את פירותיו מחשש שאינו מעשר, מכל מקום כיון שהתירו זאת לעניים, וכל אדם הרי יכול להפקיר את נכסיו ולהיות עני, לכן כל אדם יכול לצאת בהם ידי חובה, אף אם לא הפקיר את נכסיו בפועל. ויוצאים ידי חובה בַּמַּעֲשֵׂר רִאשֹׁן שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ, שהרי הוא מותר באכילה לכל אדם, וּבַמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וכמבואר במשנה הקודמת, שלאחר הפדיון אין בהם קדושה, ואף שעדיין לא הוסיפו הבעלים חומש על הפדיון, אין זה מעכב את הפדיון, והירקות מותרים באכילה, וניתן לצאת בהם ידי חובה.

משנה ז: המשנה מבארת שיש פעולות מסוימות שאסור לעשות בפסח, מחשש שיבואו לידי איסור חמץ: **אין שורין במים קרים או פושרים את המֶרְסָן - פסולת הקמח לתִּרְנְגוּלִים**, מחשש שיבואו לידי החמצה, **אֲבָל חוֹלְטִין - מותר להשרות אותם במים רותחים** (אמנם כתבו הגאונים שאין אנו בקיאים בחליטה, ולכן נהגו בזה איסור). **האשה, לא תשרה במים את המֶרְסָן כדי שתוליד אותו בִּידָה לְמֶרְחָץ**, לשפשף בו את בשרה, כיון שהוא יכול לבוא לידי החמצה, **אֲבָל שֶׁפָּה (-משפשפת) היא את המורסן בַּבִּשְׂרָה כשהמורסן יבֵּשׁ**, אף שיש זיעה על בשרה. **לא ילעוס אָדָם חֶטִּין בפיו, וַיִּנִּיחַ עַל מַכְתּוֹ בַּפֶּסַח**, כדרך שעושים לרפואה, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן מַחְמִיצוֹת** מחמת הרוק שבפיו.

משנה ח: משנתנו מביאה דינים נוספים האסורים משום חשש חימוץ: **אין נותנין בפסח את הקמח לתוך החרסת או לתוך החרדל**, שהם עשויים לטבל בהם את הפת,

משניות מסכת פסחים - פרק ב

ויש בהם גם מים, כיון שהקמח והמים יחד עשויים להחמיץ. **וְאִם נָתַן** את הקמח לתוך החרדל, **יֹאכַל מִיד**, וטעם ההיתר הוא כיון שאין תערובת זו מחמיצה מהר, ורשאי לאוכלה מיד קודם שתחמיץ. **וְרַבִּי מֵאִיר אָסִיר**, כיון שהוא סובר שמחמת חריפותו של החרדל הרי הוא מחמיץ מיד. ובחרוסת גם תנא קמא מודה שלא יאכל אפילו מיד, כיון שהחרוסת מחמיצה מיד עם נתינת הקמח. המשנה עוברת לדון בצליית בשר קרבן הפסח (אגב כך שהוזכרה חרוסת, שדרך להטביל בה ולאכול, הוזכרו דיני הטבלת קרבן הפסח ואכילתו). נאמר בתורה לגבי קרבן פסח **יֹאֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׁל מִבָּשָׂל בְּמָיִם** כי אם צָלִי אֲשִׁי, והמשנה מבארת דינים אלו. **אֵין מִבָּשָׁלִין אֶת בֶּשֶׂר קֶרְבֵּן הַפֶּסַח, לֹא בְּמִשְׁקִין, כְּגוֹן שֶׁמֶן או דבש, וְלֹא בְּמֵי פִירֹת, כְּגוֹן מִיץ רִימוֹנִים, כִּיּוֹן שֶׁכֹּל זֶה בִּכְלָל בִּישוּל, וְכֹל שֶׁכֵּן שֶׁאֲסוּר לְבָשְׁלוֹ בְּמֵיִם, כִּמְפֹרֶשׁ בַּפֶּסוּק. אֲבָל סָכִין אוֹתוֹ בִּשְׁעַת צְלִייתוֹ וּמִטְבִּילִין אוֹתוֹ בִּשְׁעַת אֲכִילתוֹ בָּהֶן - בְּמִשְׁקִין או מִי פִירֹת, ואֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁהוּא יִבְטֹל אֶת טַעְמוֹ שֶׁל הַצִּלִּי.**

המשנה חוזרת לדון בדברים האסורים מחשש חימוץ כשאופה האדם מצות בימי הפסח עצמם: **מִי תִשְׁמִישׁוּ שֶׁל נִחְתָּוִם** - מים שהאופה מטביל ומקרר בהם את ידיו בזמן שהוא לש את הבצק, ובאופן שהוא אופה מצות בתוך ימי הפסח, **יִשְׁפְּכוּ - יֵשׁ לְשׁוֹפְכֶם בְּמָקוֹם מִדְּרוֹן, שֶׁלֹא יִקּוּוּ בְּמָקוֹם אֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְחַמְצִין - שֶׁאִם יִתְאַסְפוּ הַמֵּיִם בְּמָקוֹם אֶחָד עִם שְׁאֵרֵי הַבֶּצֶק שֶׁהָיוּ עַל יָדָיו שֶׁל הָאוֹפֶה, יִחְמִצּוּ, וַיַּעֲבֹר מִיד בִּבְל יִרְאֶה וּבִל יִמְצֹא.**